

LESNÍ MATKA KRÁLOVNA ŠUMAVY

POVĚSTI O LESNÍ MATCE

LESNÍ MATKA A JEJÍ PŮVOD

Bohyně přírodních kmenů bývaly povětšinou spojovány se zemí a přírodou. Ať už šlo o Boioi (Kelty), Baiuvari (Alemani) či Bohemi (Čechové). Na Šumavě se od poloviny 14. století objevuje Swiza, která byla původně bohyní úrody v Podunají a říkala se jí Žitná paní. Na bavorské straně bylo krátce před tím zlatokopy založeno městečko Zwiesel (staročesky Svízel). To leží na vidlici soutoku řek, které pak tvoří samotnou Řeznou. Ve staré bajuvarštině slovo zwisl znamená „rozvětvení“. To připomíná rozvětvené parohy oné bohyně. Později byla část těchto horníků povolána Lucemburky ke kutání v místě dnešních Kašperských Hor a zde pak šířili své zvyky i vyprávění. V zalesněných horách se postupně stala Swiza symbolem zdejších drsných poměrů a proměnila se v Lesní matku. Jejím erbovním stromem je buk pro jeho vznešený stříbrný zjev. Ve vznikajících pověstech se stává nevypočitatelným duchem, který pečuje o divokost hor a také bdí nad zvířaty a rostlinami. Tím krotí přílišnou expanzi osadníků, pod jejichž činností se pralesní království neustále zmenšuje. Dvojznačné chování Lesní matky také ilustruje nestálost šumavského podnebí. Občas sestupuje mezi lidi a různým způsobem je zkouší. Šumaváci si o ní vyprávěli od Železné Rudy až po Frymburk. Jako královna Šumavy a její „genius loci“ byla známa až do roku 1946, kdy její kult zanikl v souvislosti s vyhnáním původního obyvatelstva. Ale vraťme se ke kořenům. Před více jak šesti sty lety se poprvé objevuje na Šumavě:

Za starých časů chodívala v okolí Kašperských Hor prastará žena, které říkali Swiza. Vidali ji, jak oblečena do vlčí kůže a s jeleními parohy na hlavě putuje lesy a pastvinami. Jednou ji na stráni plné kamení potkal nějaký pastevec ze Ždánova. Už už bral nohy na ramena, když vtom mu Swiza poroučí, aby se jí klaněl. On, jako zbožný křesťan, to však nechtěl učinit. Proklela jej ta starodávná

baba podivným jazykem, že se proměnil ve vysoký kámen, který pak bylo už zdaleka vidět. Několik dní nato se pak v Kašperských Horách objevil mor. (Ždánov)

DALŠÍ POVĚSTI O LESNÍ MATCE

Divné zvíře

Bylo to hluboko v Kochánovském hvozdu. Tři uhlíři si tam založili mlíř. A protože vypálení dřevěného uhlí trvá dlouho, uložili se na noc přímo na místě. Leželi na mechu a spokojeně spali. V nehlubším spánku se k nim přikradla podivná babice jménem Swiza. Hmatá v té šumavské tmě po uhlířích a vrčí si: „He, he! Šest nohou to má a k tomu jen jednu hlavu? Už věky tudy chodím a ještě jsem nic takového nepotkala.“ Jak tak po nich šátrala, nejmladší se vzbudil a právě včas, aby uslyšel její poslední slova: „To je opravdu nějaké vzácné zvíře. Dojdu si domů pro sekýru, dvě nohy odseknu a budu mít tahouna na svážení dříví!“ Jakmile babizna zmizela, vzbudil zděšený posluchač své druhy a všichni spasilí útekem alespoň holý život. Ke svému mlíři se už nikdy nevrátili. (Kochánov)

Drsné žerty

Za Kašperskými Horami se střídalý pláně s lesy a v nich žila Lesní matka. Zvlášť měla spadeno na osamělé chodce či zbloudilé. Občas s nimi drsně žertovala, jindy naháněla opravdový strach. Každý rok si vybírala mezi Šumaváky jednu oběť. Zvlášť měla spadeno na ztepilé muže a mladá děvčata. Je zaznamenáno, že se mnozí nikdy nevrátili domů. (Pláně kolem Horské Kvildy)

Zlaté byliny

Ze statku na Popelné jednou hnal malý klučina svěřené krávy na lesní trávu. Na okraji hvozdu se posadil na vzdychal, neboť jeho matička byla na smrt nemocná. Tu se před ním zjevila stařena v šatech z kůry, mechové vlasy jí spadaly až k pasu, na krku náhrdelník z jehličí. Drsným hlasem pravila: „Natrhej támhle ty žluté byliny a udělej z nich matce lektvar. Jakože jsem Lesní matka, bude zase dobře.“ Potom se obrátila a zmizela v lesním šeru. Doma z kytek udělali nápoj a matka se uzdravila. Jaké pak bylo jejich překvapení, když na dně hrnečku našli zrnka zlata. Dlouho pak Lesní matce děkovali, ale nikdy v životě ji už nepotkali. (Popelná)

Přepadený

Jeden čerstvý ženáč seděl na kraji lesa a vůbec se mu nechtělo do práce. Pořád vzdychal po své ženě a sekera s pilou zahálely. Tu ho něco zezadu popadlo za krk a začalo rdousit. „Pomóc, pomóc“ zavolal z posledních sil. Ještě že byli jeho druzi na blízku. Seběhli se a uviděli obrovskou ženu. Vrhli se na ni ozbrojeni poleny, a tak mladíka zachránili. Sám by totiž Lesní matku nepřemohl. (Srní)

Dobrotivá patronka

Selka ze Žlíbku poslala své dvě děti do Kašperských Hor, aby zanesly nějaké věci příbuzným. Děti se zdržely a navracely se již za soumraku. Ještě že vyšel měsíc, aby jim posvítíl. Ovšem nebylo to nic platno, protože zabloudily. Když byly již celé utrmácené, začaly volat o pomoc. Tu se před nimi objevila vysoká žena, místo vlasů lišejník a oblečena byla do březové kůry a mechu. Děti se vyděsily, avšak lesní bytost konejšivě promluvila: „Jsem Lesní matka a pamatuji tisíc let. Hlídám tu lesy i zvěř, aby jim nikdo neublížoval. Běda však všem škůdcům. Ale vy se bát nemusíte. Pojdte, dovedu vás domů.“ Když se děti ocitly na kraji lesa, Lesní matka zmizela. Ani jí nestačily poděkovat. (Žlíbek)

Divoké děcko

Kdysi šla jedna čerstvá matka do lesa na dříví. Děťátko nesla v nůšce a pak ho položila na kraj lesa do stínu. Sbírá klacky a najednou slyší dětský pláč. Jde po hlase a tam v trní leží děcko zabalené do mechu. Vypadá zanedbaně, a tak jej žena zaopatřila a nakojila. Už chtěla děťátko položit, když se rozhrnuly větve a divoce vyhlížející ženská stála před ní. Žena se ulekla: „Bože, to je Lesní matka!“ A opravdu před ní byla královna lesů, vlasy

zelené, šat z kůry a oči borůvkově modré. Ozval se drsný hlas: „Co to děláš s mým dítětem?“ „Nic zlého, jen jsem ho opatřila a dala mu pít“ ustrašeně pravila žena. Lesní matka zazněla náhle medově: „Tedy ti děkuji za tvou péči. Za odměnu si odnes tento kus kůry“ a pak se i s dítětem ztratila mezi stromy. Hospodyně si prohlížela kůru, nic zvláštního na ní nebylo, i ulomila si z ní pro jistotu malý kousek, který přihodila ke dříví do nůše. Doma pak všechno vysypala na dvorek, když v tom něco zazvonilo. Kůra se proměnila v pár zlaťáků. Pozdě žena litovala, že si neodnesla domů kůru celou. (Tuškov)

Lidožroutka

V lesích kolem černých jezer žila děsivá žena. Jednou se v jejím hájemství ocitly dvě děti. Šly na lesní plody a během sbírání zabloudily. Hledaly cestu zpět, jenže stále víc zacházely do hvozdů. Po nějakém čase spatřily po stromech rozvěšené vnitřnosti, ale nepoznaly, že jsou to lidské pozůstatky. Potom narazily na chýši, ze které vyšla postava. Byla to divá Lesní matka. Měla zrovna plné břicho a tím i dobrou náladu. Zavedla děti správným směrem a zmizela ve svém příšerném království. (Železná Ruda)

Vladařka ptačí říše

Šli dva chasníci lapat ptáky. Natřeli větvičky lepem, přichystali si síť a ukryli se do houští. Jeden z nich začal houkat na píšťalku a tím napodobovat sovu. Ptáci z okolí rozrušení zvukem přilétali v houfech a chtěli na vetřelce útočit. Jak létali kolem keře, slepovala se jim křídla a oni padali na zem. Naši dva čihaři vylezli z keře a začali nebohě ptáčky sbírat. Tu přilétl nějaký pták a sedl na vedlejší strom. Byl černý, duhově se leskl a oči mu rudě žhnuly. Skákal z větve na větev, až přilétl ke keři, zalepil se a spadl jim k nohám. V životě takového ptáka neviděli. Hned se po něm hnali, ale pták jim zmizel v trávě. Hledají, hledají, ale pták nikde. Náhle se zjevila divná postava a kráčela po úzké zvířecí stezce k nim. Jde jako duch, ani větvička nezachrástí. Když je mījela, nevěřili svým očím. Měla nohy tenké jako kůstky a na nich červené punčochy. Sukni také červenou s černými kolečky, krátký kabátek a ruce na prsou zkřížené. Obličej kost a kůže, nos jako zoban. Na hlavě jí sotva držel starodávný čepce. Kolem očí vějířky z pírek. Řekl bys, maškara z masopustu, ale byl podzim. Ani se na ně nepodívala a šourala se dál. Chasníci za ní nemohli, ale

viděli, jak přešla bažinu v místech, kde by člověk jistě utonul. Pak se pomalu rozplynula. Hrůza je obešla, všeho nechali a utíkají domů. Za několik dní jeden z nich umřel na cholera a druhý se po čase ztratil v lese. Lesní matka totiž nikdy nenechala ubližovat svým lesním tvorům. (Vogelsang)

Zkrocený jelen

U Stožce bydlela na jedné samotě stará žena. Ta si chodila pravidelně pro mléko do této vsi. Jednou, bylo to na podzim, se na ní v lese vyřítil obrovský jelen v říji. Co teď, rozružené zvíře sklonilo parohy a nebožačce blesklo v hlavě: To je můj konec. V úzkosti začala volat na pomoc Lesní matku. Náhle se vedle jelena objevila divoká žena, položila ruku na jeho hřbet a zvíře zkrotlo jako ovečka. Lesní matka si poté zvíře odvedla do hlubiny lesa. Sotva se stařenka vzpamatovala, dlouho Lesní matce děkovala za svou záchranu. (Stožec)

Koňské nohy

Na Boubíně, když tam káceli v zimě lidé dříví, museli mít stále rozdělaný oheň, aby nezmrzli. Jednou takhle seděli po práci před svou boudou, dívali se do plamenů, když tu jeden z nich povídá: „Jak je asi starý tento les?“ Sotva to dořekl, stála před nimi divá babice a zaskuhrala: „Já zde pamatuji třikrát pole a třikrát les a tyto stromy zmizí též!“ Vtom ji přerušilo volání z dálky: „Ihó, ihó!“ Žena se obrátila a utíkala zase pryč. Bylo vidět, že má koňské nohy. (Hora Boubín)

Lesní matka napomíná

Žena Thomase Hecschena z Hor nedávno porodila a hned se vydala na pole. Na kraji položila děťátko do koše a šla po své práci. Tu slyší děcko křičet a chce k němu běžet, ale zabránil jí v tom okolo jdoucí sedlák Bastasch z Humpolce a volá zděšeně: „Proboha, ani se nehni!“ Oba pak spatřili, jak ke košíku přichází zasmušilá Lesní matka. Pak se otočila k vyděšené ženě: „Dobře, že jsi sem nešla, jinak bys své dítě už nespátřila. Což jsi zapomněla, že s malým bnesmíš o šestinedělí ven?“ A sedlák vedle jen vědoucně pokýval hlavou. (Kašperské Hory)

Zlaťák od lesní matky

Za Dolní Vltavici pásala jedna chudobná dívka farní krávy. Tu se před ní zjevila divná ženská. Dlouhé bílé vlasy měla zcuhané, místo šatů mech a tvář i šaty vrásčité jako dubová kůra. Stařenka dívku požádala, aby jí učesala. Děvče se třásl strachy, a přece poslechlo. Sotva se dívka dotkla neposedných vlasů, ucítila ledový chlad, až jí ruce křehtly. Když byla babice učesána, vysypala děvčeti do zástěry za odměnu hrst suchého listí a zmizela v lese. Pasačka však nad takovým darem ohrnula nos a listí hned vysypala na zem. Když se pak vrátila z pastvy a myla se v prameni, vypadl jí ze zástěry zlaťák. Hned běžela na místo, kde tak marnotratně vysypala dar, ale nic už nenašla. Lidé jí pak vysvětlili, že to byla samotná Lesní matka. I jeden dukát byl však pro chudobnou dívku pokladem (Dolní Vltavice)

Prameny poskytl: Hans Kollibabe, Gustav Jungbauer, Wilibald Böhm, Adolf Daněk, Hans Watzlik a Adolf Slavinger.

NÁVRAT KRÁLOVNY ŠUMAVY

Uplynulo již skoro 80 let, od ztráty hlavního symbolu Šumavy. Jako mají Krkonoše svého Krakonoše a Brdy divého Fabiána, je třeba vrátit Lesní matku do povědomí rodáků i návštěvníků našeho legendárního pohoří. Tato postava může také vytvořit užší pouto mezi Národním parkem Šumava a Národním parkem Bavorský les. Jsme tím povinováni z hlediska tradice i těch, kteří ztratili domov, ale také těch, kteří na Šumavě domov teprve hledají.

Vždyť scéna z první pověsti o příchodu tajemné ženy ke Kašperským Horám, říká jediné: „Jsem zárukou zachování celistvé přírody i její ochránkyně a vy, kteří jste vypálili lesy, aby se zde mohl pást dobytek, jste zahájili nevratnou změnu planety.“ A ten mor, (mimořádně zaplavil ve 14. století celou Evropu) to je vlastně obraz přelidněné země, kde vznikají epidemie ohrožující zdraví, kde lidé ztratili smysl života i radost z práce. A proč se změnil pasák v kámen? Ano, i nám srdce zkamenělo, když se stavíme proti přírodě, jejíž jsme trvalou součástí. K nápravě potřebujeme jak znalosti, tak také mýty, které nesou svá dávná poselství i moudrost vidoucích lidí.

Pokud se vydáte do kouzelných a zapomenutých míst, možná uslyšíte tichý hlas, který vypráví dávné pověsti a v ruinách starého statku, se mihne světélko. To sedí kolem stolu rodina sedláků a otec vypráví pověsti předávané z generace na generaci.

A v jeho slovech slyšíte lásku i respekt k domovu, kterému se říkalo Böhmerwald i Šumava. Krajina plná zatajených darů. Naštěstí je možné o tyto dary poprosit: „Naše Lesní matko, oroduj za nás a navrať všechny divoké bytosti jejich domovům.“